

Орто Халыма «Саьар5а» ого саадын уьуйаана.

Евдокия Петровна Попова бырагарааматыгар ологуран.

Орто Халыма куоратын сахалыы тыллаах «Саьар5а» уьуйаана торообут дойдутун айылбатын. сиэрин туомун, ильдэ кэлбит дьон дьарыгын билсизэ улэлиир. Ону педагогика, методика уустук сыалларын кытта дьуорэлээн, о5ону детсад кыра группаларыттан оскуола5а киирэр саастарыгар диэри уустугурдан уорэтиигэ туспа программа оностон, матырыяал хомунан

« Мин торообут, олорор сирим Халыма» диэн икки сыаллаах:

1.Иитээччи ыьтар дьарыгын конспега.2.О5олор эбии дьарыктаналларыгар улэ тэтэрээтэ онорон бэлэмнээн хаалларбыта «Саьар5а» детсад урдук категориялаах иитээччитэ Попова Евдокия Петровна. 2007 сыллаахха , бу улэтин ыыппыта. Евдокия Петровна туттар матырыяалларын олохтоох, ороспуубулукэ суруйааччыларын айымньыларын, мелодистар, композитордар ырыаларынан, норуоттар фольклордарынан эбэн-тэнитэн биэрэр, олохтоох омуктар туттар малларын о5олорго сугэргэ, кэтэргэ сопгына тороппуттэринэн онорторон, ыьтар дьарыкка кэпсээнинэн эрэ дуоьуйбакка, бэйэлэригэр толорторон, онорторон дьарык сыалын дьиннээхтик диринэтэн ситиьэрэ.

Квест-ооньуу «Мин эйгэм»

Ааптардар: Львова Таисия Андреевна. Созонова Анна Спиридоновна

« Мин торообут, олорор сирим Халыма»

Тулалыыр эйгэни билиьиннэриигэ уонна тыл саппааьын байытыыга ооньуулар. Торообут дойдутун тулалыыр эйгэгин билиьиннэрии анардас дьарыгынан эрэ мунурданыа суохтаах. О5о куннэ5и оло5ун араас тугэннэригэр соп тубэьийинэрэн барбыт дьарыгын, уорэппит тылларын хатылыыр, онуоха соптоох араас ооньуулары туттар табыгастаах оччо5о эрэ о5о билбитин чинэтэр, ойдоон хаалар сана билбит тылларын табатык туттар. Хас биирдии ооньуу хамсанылаах, дидактической.

Сыала: Дойдубут айылгатын, кыылын, харамайдарын, уонун-койуурун, отун маын, которун айылгага харыстабыллаах сыыаны, ойу-санааны огого тиэрдии.

Оонньуу хардыта:

1. Пазл- карта.

Сыала: О5олор Саха Сирэ сирэ Россия5а киирэрин билиилэрэ, карта5а озорор сирбитин булуу, карта бэлиэлэрин быьаарыы. Улууспут нэбилиэктэрин кытта билсиьии карта5а булуу.Огозор Орто- Халыма нэбилиэктэрин ааттатаалаан. карта онорон таьаарыхтаахтар. Нэбилиэктэр ханна баалларын быьарыы, тугунан дьарыктаналларын билии.

Матырыйаал: Орто Халыма улууьун каартатын пазлынан оноьук, интерактивнай дуоска (Орто Халыма картата, айан колoloro: массыына араастара, вертолет, самолет, катер, лодка, трактор), нэбилиэк дьарыга: Табалар, сылгылар, ынахтар, ыттар, балыктар, кунду туулээх кыыллар.

Оонньуу хардыта:

1.О5олорго Орто Халыма улууьун, нэбилиэктэрин о5олор карта5а булуулар ааттааьыннара. Куорат кииниттэн тоьо ыраахтарын быьаарыы. Куорат кииниттэн тугунан тийиэххэ собуй.

О5олортон ыйытыы: - Кыьын сайын Орто Халыма куораттан нэбилиэктэргэ тугунан тийиэххэ собуй?. Ханнык боьуолэккэ сатыы хааман тийиэххэ собуй?. (Налимск). О5олор эппиэттэринэн дуоска5а транспортары туруоруу

Нэбилиэктэр дьарыктарын быьаарыы, ханнык кыыллары ыйыы. (дуоска5а кыылары тутуортааьын, олохтоох нэбилиэк дьрыгын быьарыы дуоска5а ыйты.

2. Соптоох каартаны туруорары чинитии Орто Халыма каартатын онорун

3. О5олор улэлэрин тумуктээьин. Тугу билбиттэрин собулээбиттэрин ырытыы..

Халыма уунэйилэрэ.

Тыабытыгар баар уунэйилэри, тэллэйдэри кытары билсиһии. Уунэйи туьатын билии. Халымаба уунэр уунэйилэри ааттаабын, наардаабын. Тыа кыыла тиин, тугунан абылактанарын билии, кыи сиир тэллэйдэрин булуу.

Матырыйаал: Халымаба уунэр тэллэйдэр макеттара, тоболоругэр кэтэр тиин бэргэьээлэр, биэдирэлэр, ойуурга сылдьарга аналлаах музыка.

Ооньуу барыыта:

1. Халымаба уунэр сибэккилэри кордоруу

Хобоон: Чэрэниилэ онноох

Ньургуьун хорсун сибэкки

Халымам биэрэгэр

Хаарр быыьыттан

Миигин одуулуу корор

Ыам ыйын бутуутэ

Халыма эбэккээм

Комуолун котоьуо

Кыыынын хам ылбыт муустарын

Кый ыраах муораба туьэриэ.

Попова.Е.П

2. Хасаныылаах ооньуу «Кун уонна самыыр».

3. Корун эрэ тыабыт кытыытыгар элбэх да араас тээлэй ууммут. Ханнык бириэмэьэ тэллэй уунэрий? (Куьуору сайын, ардах кэнниттэн).

4. Тыабыт иьигэр дэлэйдик

Тэллэй отон ууммут

Атырдьах ыйа сэгэрим,

Ас хаанар бириэмэ эбит.

ОБолого сорук:- Биэдирэ ылан тэллэйдии барыахха. Оболор аБалбыт тэллэйдэрин ааттыллар. Ким хас тэллэйдии хомуйтун аабы.

Тумук: Тэллэйдэр туьаларын быьардыбыт, оболор тугу собулээбиттэрин кэпсээбиннэрэ.

Кыылар

Матырыйаал: Улахан матырыйаалга кыылар суоллара ойууланар, хас биирдии оБобо араас кыылар бэргэьээлэрэ, кыылар дьиннээх кутуруктара, кыьынны тыаБа барар музыка, кыылар макеттара, кыьынны мастер костуулэрэ.

Биьиги тыабыт кыыларын билии. Олохторун билсиьии. Кыьынын туулэрэ хойдорун быьаары, кыылар кыьынын хаьаастаналларын билиьиннэри. Кыьынын хаар кинилэргэ дьиэ оруолун толорор, тыалтан, тымныыттан хаххалыыр.Кыылар дьыл кэмигэр туулэрин оно уларыйарын быьары. Оголор кунду туулээх тириитин тутан- хабан короллор ханнык кыыл тириитэ буоларын быьаары. Оголор кыылар бэргэьээлэрин кэтэннэр ким ханнык кыыл буолбутунан, ол кыыл булуохтаах , сопко тийлэинэ ол кыыл макетыгар тийэр.

Барыта: Кыьынны тыаБа музыканан киирэллэрэ собулэбит кыыл бэргэьээтин кэтин.

Сорудах:1. Бу кыылгыт суолун булун уонна ол устун хаамын сопко талан хаамтаххытына ол кыыларга тийэбит.

2. Ооньуу кыылар бэйэлэрин кутуруктрын булуулара, имэрийэн коруулэрэ, тууну быьаары (сымнаБас, кылгас, уьун, коп, чараас туулээх, оннорун быьаары).

Тумук: Кыылар тустарынан тугу билбиттэрин кэпсэтии.

4. Балыктар.

Балыксыт улэтин, малын- салын билсибии. Кэтээн корбуту кэпсэбин. Балыксыт ыарахан улэтигэр убаастабылы уоскэтии. Халыма оруспут бар дьонун аьатан олорор диэн ойдобул биэрии.

Мал сал: Хас биирдии о5о5о куогу, куогу быатыгар соптоох дьоус магниттаах, Халыма5а баар балыктар ойуулар, тоболоругэр тимир скрепка илии, балыктар тириилэринэн макет оноьуктара(хтыыс, сордон, мунур, сыанаан(сыалыьар).

Барыыта:

1.Интерактивнай дуоска5а балыксыт анньыынан мууьу койор, слайдынан кордоруу. Балыксыт булка бэалэмнэниитэ.

2.О5олор куогунэн балыгы тутуулар. Балыгы ааттааьын, балык соруда5ын толоруу. Мин торообут сирим Халыма Попова Е.П пособиятыттан соруда5ы толоруу. Орускэ балыктар ойуулар. Холобур Халыма оруьугэр баар балыктартан, утуйбат балыгы булуу (сыалыьар) Халымалыы сыанаан).

3. Балыктар макеттарын коруу-ханнык буолалларын быьаарыы, тутан хабан тас коруннэрин ойуулаан кэпсээбин, тэннэьил.

Холобур: сыалыьар хатырыга суох, мунур хатырыга кытаанаь, хатыыс кохсо сыты унуохтаах5ын быьаарабыт.

Тумук: Халыма балыктарын араастарын билбиттэрин кэпсээбин сыаналааьын.

5. Котордор.

Халымага ханнык котордор бастаан кэлэрин быьаарыы, хаалан кыстыыр котордор олохторун, тымныыны тулуйан кыстыыларын ырытыы, Оголорго интириэьи уоскэтэн котордору хаартыынанан корон ырытыы.

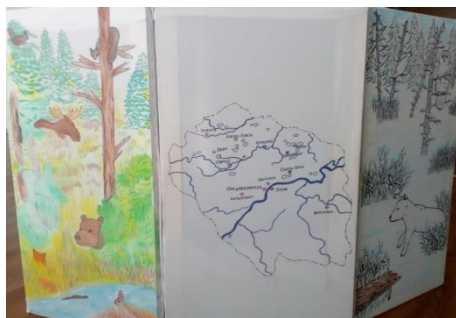
Матырыяал: Халыма5а кэлэр бастакы котордор хаартыскалара «уу» ойууга котордор харыаллара, мээчиктэр, сааскы котордор саналара.

Оонньуу барыыта: О5олор залга котордор саналарын истэн кирэллэр

-О5олор бийиги Халыма5а тустарынан кэпсэтиэхпит. Бастакы кэлэр котордору хартынаннан корон ааттабын. Бийэхэ кыстыыр котордору булуу (улар, барабыай, хабды(курупааскы), суор).

Тумук: Булт туьунан кэпсэтии. Бултуу бары, ханнык куьу булду таппыттарын ааттаабын. Тугу собулээтин?

6. Тулалыыр эйгэ ширматын ырытыы

Попова Е. П методическай хомурунньугуттан костор ойуулар. Бийиги торообут сирбит Халыма хоту эргиирэ биир саамай туспа уратылаах, кийини абылыыр, сиедэрэй айыл5алаах дойду. Кини нэлэмэн сыьыылара, элбэх араас балыктаах куоллэрэ, урдук тииттээх тыалара, араас которо-суурэрэ. карта5а киирэр ус-улуус орустэрэ костор. Ийэ дойдуну таптыырга, элбэ5и билэргэ, дыкти матырыйаала буолар. Евдокия Петровна П. иитэргэ- уорэтэргэ туьалаах уорэ5и тар5атан хаалларда. Бийиги Попова Е.П методическай комо киниигэтин туьунан о5олорго торообут дойдуларын Халыма5а таптала, киэн туттууну уоскэтии.

Матырыйаал: Урдугэ 1 м, уьуна 1.5, устуу иэччэхтээх карниска турар. Сылы быьа «Мин торообут олорор сирим Халыма» Попова.Е.П барбыт темаларбытыгар ойулаан: , кыыллар, котордор, объемнай оноьуктар сыстар матырыйаалынан оноьуллубуттара. Ширма уоьэ оттугэр ойууламмыт котордор, ортотугар Халыма5а баар балыктар араастара, аллараа оттугэр Халыма5а баар уунэыйилэр, тэллэйдэр.

Тумук: Маннык оонньуур, аралдытыы комотунэн о5олор барбыт билиилэрин ханаталлар, ойдоон хаалаллар. Ф.Роббек «Кубалар» музыкатыгар кыргыттар ункулэрэ.

Туйаныллыбыт литература:

1. «Мин торообут, озорор сирим халыма». (о5о улэлиир тэтэрээтэ) 2007с Попова. Е. П. Орто Халыма к.
2. « Мин эйгэм» 2007с Орто Халыма к. Попова.Е.П.
3. «Мин торообут, озорор сирим Халыма» Иитээччилэргэ, торопсуттэргэ аналлаах пособие 2007с. Орто Халыма Попова Е.П.
4. «Халандаар, халандаар эн тугу кэпсиигин?» Попова Е.П 2009. Орто Халыма к
5. «Мин эйгэм» 2013с Попова Е.П.
6. « Куьунну тыам костуутэ» 2014с Попова Е.П Орто Халыма.